

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучылар өчен татар
эдәбиятыннан олимпиада сорауларына жаваплар
(муниципаль тур, 2023-2024 уку елы) 7 нче сыйныф**

Максималь балл – 47 балл

I. Теоретик тестлар (10 балл).

1. Кешенең тышкы кыяфәтен, йөз төзелешен, буй-сынын һәм үз-үзен тотышын тасвирлау (1 балл):

- 1) эдәби деталь
- 2) **портрет**
- 3) хронотоп

2. Әдәбиятның хис-кичерешләренә белдерүгә, чагылдыруга корылган, аеруча осталык һәм махсус чаралар таләп итә торган төре (1 балл):

- 1) шигырь
- 2) поэма
- 3) **лирика**

3. Лиро-эпик әсәрләр генә күрсәтелгән рәтне сайлап алыгыз (1 балл):

- 1) «Идегәй», «Мокамай»
- 2) «Мокамай», «Милли моңнар»
- 3) «Милли моңнар», «Идегәй»

4. Күрсәтелгән образлар арасынан кайсы әсәрдә символ вазифасын үти (1 балл):

- 1) «Идегәй» әсәрендә акбүз ат
- 2) **Г.Ибраһимовның «Кызыл чәчәкләр» әсәрендә кызыл чәчәкләр**
- 3) Н.Думаваының «Яшь ана» әсәрендә чәчәкләр

5. Табигый, жанлы сөйләм һәм телнең үзгәргән образлы сурәтләнү чаралары ярдәмендә тормышны бөтен нечкәләкләргә белән вакыйгалар дулкынында укучыга җиткерә (1 балл):

- 1) **чәчмә әсәрләр**
- 2) тезмә әсәрләр
- 3) лирик әсәрләр

6. Чәчмә әсәрләр генә булган рәтне билгеләгез (1 балл):

- 1) «Идегәй», «Яшь ана», «Кызыл чәчәкләр»
- 2) **«Кызыл чәчәкләр», «Яшь ана», «Акчарлактар»**
- 3) «Кызыл чәчәкләр», «Яшь ана», «Жан Баевич»

7. Билгеләмәне игътибар белән укыгыз һәм аңа туры килгән төшенчәне язып куегыз: *«Әсәрдә персонажның эчке дөньясын, ягъни фикерләрен, хис-кичерешләрен, теләк-омтылышларын матур әдәбиятка хас чаралар аша тулы итеп, әңгемәләп сурәтләү осталыгы»* (2 балл):

Жавап: **психологизм**

8. Жанрларны лириклыктан эпиклыкка күчә бару тәртибендә урнаштырыгыз. Жавабыгызда алар алдына куелган саннарны гына үсә бару тәртибендә языгыз (2 балл):

- 1) поэма
- 2) күңел лирикасы
- 3) повесть

Жавап: **213**

ИНСТРУКЦИЯ: Биремнең жавабы булып, саннар тизмәсе генә килә ала. Жавапны буш ара калдырмыйча, өтер яки башка символларсыз языгыз.

II. Эдип ижатына кагылышлы биремнәр (26 балл).

1. Шагыйрь буларак, ул үзенең вазифасын милләتكә хезмәт итүдә таба. Нинди генә темага язмасын, һәрвакыт көчсезләр, рәнжетелгәннәрне яклай. Оялчан булса да, ижатында кыю сүзле була. Рухи байлыкны бөтен нәрсәдән өстен күрә. Аның әсәрләрендә гади халык күңелендә яшәгән уй-кичерешләр, моң-сагыш, милли азатлык турындагы өметләр гәүдәләнеш таба. Кем турында сүз бара? (2 балл):

Жавап: **Габдулла Тукай**

2. Г.Тукайның әсәрләре генә урын алган рәтне билгеләгез (1 балл):

- 1) «Милли моңнар», «Туган тел», «Жәйге таң хатирәсе»
- 2) «Милләтә», «Жәйге таң хатирәсе», «Мокамай»
- 3) «Жәйге таң хатирәсе», «Туган тел», «Халкыма»

3. Г.Тукайның «Милләтә» шигыреннән алынган әлеге өзеңнең төп фикере нинди? Дөрөс жавапны билгеләгез (2 балл):

*Үзем үлсәм дә, гаҗиз исемем үлмәсен, югалмасын;
Минем тырышлыгым һәм эшләрем бушка китмәсен.*

*Әгәр милләт мине илтифат итеп искә алса, -
Шул минем максатым, теләгем һәм бәхетем.*

1) Шагыйрьнең төп максаты һәм бәхете – үзен илтифат белән искә алулары

2) Шагыйрьнең тырышлыгы һәм эшләре бушка китмәскә тиеш

3) **Шагыйрь үзе исэн булганда милләтенә хезмәт итәргә, үз артыннан милләткә файдалы эшләр кылып калдырырга тиеш, шагыйрь кешенең төп максаты һәм бәхете шул**

4. Г.Тукайның беренче әсәрләре кайда иҗат ителә башлый? Дәрәҗә жавапны билгеләгез (1 балл):

- 1) **Жәек**
- 2) Кырлай
- 3) Казан

5. Г.Тукай укыган мәдрәсә. Дәрәҗә жавапны билгеләгез (1 балл):

- 1) «Галия»
- 2) «Мөхәммәдия»
- 3) **«Мотыйгия»**

6. Г.Тукай кайсы елда Казанга кайта? Дәрәҗә жавапны билгеләгез (1 балл):

- 1) 1886
- 2) **1907**
- 3) 1913

7. Г.Тукай әдәбиятның кайсы төрендә актив эшли? (2 балл):

Жавап: поэзия / шигърият / лирика

8. Г.Тукайның «Жәйге таң хатирәсе» шигыре кайсы жанрга карый? (2 балл):

- 1) күнел лирикасы
- 2) **пейзаж лирикасы**
- 3) лирика

9. Г.Тукайның «Жәйге таң хатирәсе» шигыренән алынган әлеге өзектә кулланылган 2 тел-сурәтләр чарасын табып языгыз (4 балл):

*Шат үләнлекләр, тәбәссемдә чәчәкләр, ләләләр;
Сандугачлардан ява, яңгыр кеби, мәдхияләр.*

*Туктаганнар күрмәгә иртүк табигать күркене
Күктә аккошлардай ак күчмә болытлар төркеме.*

Жавап: чагыштыру, инверсия, эпитет, метафора

10. Г.Тукайның «Жәйге таң хатирәсе» шигырендә лирик геройга бәя (характеристика) бирегез (5 балл):

*Галибанә яктырып, әкрән генә ал таң ата;
Моңланып, хәсрәтләнеп, ялкау гына ак ай бата.*

*Бер-бер артлы юк булып, күкләрдә йолдызлар сүнә;
Таң җиле куйды исеп, яфрактар аз-аз селкенә.*

*Пәрдәдән чыкты, ачылды ямь-яшел кыр һәм япан;
Китте инде кап-кара каплап ята торган чапан.*

*Тын гына яткан, ялыккан, төн буенча көн көтеп,
Ялтырап, җәйлеп ята күлләр, сихерле көзгә күк.*

*Шат үләнлекләр, тәбәссемдә чәчәкләр, ләләләр;
Сандугачлардан ява, яңгыр кеби, мәдхияләр.*

*Туктаганнар күрмәгә иртүк табигать күркене
Күктә аккошлардай ак күчмә болытлар төркеме.*

*Каршыларга иң сәза чак, иң матур чак җәйге таң;
Шул вакытта уйла, шагыйрь: килде илһам, уйласаң.*

11. Автор нинди идея (фикер) җиткерә? Ул шигырьнең кайсы юлларына салынган? (5 балл)

Жәйге таң күренеше илаһи матурлыкка ия, ул шагыйрь күңеленә илһам бирә, илһам уята һ.б.

III. Ижади бирем (10 балл).

«Бәхетле шул баладыр, кайсы дәрсенә күңел бирсә, / Мөгаллимне олуг күрсә, белергә кушканын белсә...» юлларына нигезләнеп, 10 жөмлөдән ким булмаган күләмдәге инша языгыз.